

УДК 378.14:78(091)(073)

Крижановська Т.І. – канд. пед. наук,
доцент РДГУ**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ
В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ МУЗИКИ»**

Сучасна українська професійна освіта, адаптуючись до європейського культурного простору, переживає глибоке оновлення. Одним із важливих принципів цього процесу є системність. Адже фахова компетентність особистості є системним явищем, що передбачає цілісність та взаємозв'язок низки підсистем, наприклад предметних знань, вмінь, навичок тощо. Тому в процесі професійної підготовки особливе значення має інтеграція – механізм доцільного об'єднання в цілісність (систему) її підсистем, частин, елементів та координація їх дії. Н.Светловська наголошує, що інтеграція – це створення нового цілого на основі виявлених однотипних елементів та частин у декількох раніше різних одиницях (навчальних предметах, темах, видах діяльності тощо) й пристосування цих елементів і частин та їх об'єднання в неіснуючий досі моноліт [6; 57-60].

Інтегративний підхід до навчального процесу досліджується загальною педагогікою (І.Дичківська, О.Олексюк), педагогікою професійної освіти (С.Гончаренко, С.Ковальова, О.Мариновська, О.Просіна), методологією художньо-естетичного та музичного виховання (О.Гайдамака, Л.Масол, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька).

Водночас зміст професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, художньої культури, етики та естетики виявляє суперечності, зокрема між домінуючим предметним підходом у вищій школі та інтегративним характером зазначених шкільних дисциплін. Це вказує на слабку розробленість методики впровадження інтегративного підходу. Це стосується дисциплін музично-теоретичного циклу, зокрема курсу «Історії музики» у ВНЗ.

Предметом нашого дослідження є методичні аспекти реалізації інтегративного підходу в курсі «Історія музики». Завданням пропонованої статті є виявлення методичних можливостей застосування інтегративного підходу в процесі викладання курсу «Історія музики» для фахівців напряму підготовки «Музичне мистецтво», «Музичне мистецтво».*

Інтегративний підхід розуміємо як програму педагогічної діяльності, що передбачає пошук спільних платформ для зближення предметних знань та отримання нових на перетині традиційних [3]. В полі зору – педагогічно доцільне об'єднання в межах навчальних тем різнопредметних знань, вмінь, видів діяльності, що здійснюється з метою підвищення ефективності навчального процесу, поглиблення його професійної спрямованості. Важливим стало дотримання певної етапності у реалізації обраного підходу. Зокрема на початковому етапі передбачалась внутрішня предметна інтеграція, прогнозованим результатом якої є теоретичні елементарні знання. На наступному – міжпредметна інтеграція, передбачаючи формування понятійного апарату дисципліни. Кінцевий етап – загально предметна інтеграція, метою якої є формування наукового світогляду, зокрема музичного як складової художньо-естетичного та професійного [1; 129-130]. Нагадаємо, що науковий світогляд – системне явище. Сюди входять підсистеми уявлень про світ, поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, ідеалів, зокрема в світі музичного мистецтва тощо.

Коментуючи запропоновану наступність, зазначимо, що контингент студентів музично-педагогічних факультетів ВНЗ традиційно відзначається строкатістю, неоднорідністю довузівської підготовки. Переважно це випускники дитячих музичних шкіл, програмою яких передбачається засвоєння курсу «Музична література» – гуманітарної загально-пізнавальної дисципліни, що забезпечує початкове ознайомлення з значною кількістю одиничних об'єктів (музичних творів, біографічних фактів), які є першоосновою базових знань передпрофесійного характеру. Таким чином, зазначений курс надає початкову музичну освіту.

Меншу частину студентів складають випускники музичних училищ, де курс музичної літератури забезпечує достатню широту стильового орієнтування, поєднує раціональний та емоційний аспекти пізнання музичних творів, виявляє зв'язки між деякою кількістю об'єктів одного класу (в рамках творів одного жанру, періоду, одного композитора), формує базові поняття. Це етап виходу на рівень узагальнень у рамках фактології [2].

Є серед студентів музично-педагогічних факультетів і такі, що не мають попередньої музичної освіти, а тому потребують міжпредметного інтегрування, тобто об'єднання та координування змісту й методичних елементів дисциплін «Музична література» (ДМШ) й «Історія музики» (ВНЗ). Як доводить практика, методично доцільно спрямовувати таких студентів на самостійне вивчення окремих музичних творів, дослідження життєвого та творчого шляху окремих композиторів, скеровувати процес опановування ними змісту дисципліни в напрямі від окремого до загального, застосовувати в поясненнях метод розповіді, описовості, в певних випадках подавати готову інформацію як взірець, основу їх індивідуальної навчальної роботи.

Працюючи з такими різнорівневими за підготовкою академічними групами, необхідно зорієнтувати навчальний процес на реалізацію головної мети курсу «Історія музики» – розвиток музично-історичного мислення, як основи професійного світогляду музиканта-педагога. Саме інтегративний підхід на рівні внутрішньо предметної, міжпредметної та загально предметної інтеграції дозволяє викладачу диференціювати зміст дисципліни, індивідуалізувати навчальний процес. Зазначимо, що організаційними формами навчання нам слугували практичні заняття та індивідуальні навчально-дослідні завдання. Наведемо приклади, що ілюструють вище означені положення.

У темі «Джерела українського музичного мистецтва», формуючи поняття «обрядова пісенність східних слов'ян», ми пригадали аналогічний різновид народної творчості в культурі західних та південних слов'ян, що вивчався в курсі «Історія зарубіжної (слов'янської) музики». Інтегрувавши цю інформацію, а також музичне сприймання окремих пісенних зразків до змісту програмової теми, передбачалось визначення як загальнослов'янських, так і специфічних ознак обрядових пісень східних слов'ян.

Опрацьовуючи народні епічні та ліричні пісні, ми звернулись до елементів змісту музичної психології і методики музичного виховання (міжпредметна інтеграція). Осмисливши і проаналізувавши особливості перебігу власного музичного сприймання цих зразків, студенти визначили риси епічної та ліричної образності у порівнянні з обрядовою.

Вивчаючи поняття «вертеп», звернулись до поняття «народні дійства східних слов'ян». Його інтегрування в матеріал навчальної теми дозволило уточнити відмінності вертепу як різновиду народного лялькового театру від обрядових народних дійств, а саме: послідовне розгортання сюжету, провідну роль музики; розподіл ролей між дійовими особами; наявність спеціальних сцени, декорацій, костюмів та ін.

Наводимо таблицю (див. табл. 1), що є дидактичним інформаційним блоком, який формується в результаті застосування інтегративного підходу до розкриття програмової теми «Українське музичне мистецтво др. пол. XVIII – поч. XIX ст.». Відмітимо окремий методичний прийом: укладання довідника з вказаної чи обраної теми курсу, що стало індивідуальним навчальним завданням студентів. Досить результативним є також завдання щодо схематизації тематичного довідникового матеріалу.

Сприяючи засвоєнню поняття «українська кантата», що вводиться під час ознайомлення з творчістю її засновника М.В. Лисенка. ми активували зміст наступних термінів: давньоруський церковний спів, хорова монодія, строчне, партесне, поліфонічне багатоголосся, кант, партесний та духовний концерти, західноєвропейські кантата та ораторія. Користуючись різноманітними довідниковими джерелами, студенти уклали ряди однокореневих слів, порівнюючи їх зміст зі змістом ключового поняття. Наприклад: *кант, кантабіле, кантаджиро, кантандо, канте фламенко, кантигас, канто, кантилена, кантиляція, кантор, кантус фірмус, канціона, канцонета, канціонал*. Всі терміни об'єднує

корінь – кант, тобто спів. Поняттям кантата спочатку позначали твір, призначений для співу з інструментальним супроводом, на відміну від суто інструментального твору – сонати; пізніше – твір для співаків-солістів, хору та оркестру, який складається з кількох закінчених частин і призначений для концертного виконання [7; 107]. Аналізуючи образний зміст циклічної кантати «Радуйся, ниво неполитая», пригадали факти історії християнства (загально предметна інтеграція, орієнтована на збагачення загальної ерудиції та компетентності студентів). Ознайомились із постаттю християнського пророка Ісаїї, порівнявши зміст його пророцтв із поезією Т.Шевченка «Ісаїя. Гл. 35. Подражание». Такий коментар сприяв не лише кращому розумінню змісту Шевченкового слова, збагаченню світогляду студентів, але й уточненню ознак національної самобутності твору. Звернувшись до понять партесний і хоровий концерт, кант, колядка, веснянка, лірична пісня, студенти виявили духовні та світські інтонаційні джерела кантати.

Практично спрямовуючи процес викладання «Історії музики» для майбутніх вчителів, ми застосовували не лише теоретичну інтеграцію, але й інтеграцію різних видів навчальної діяльності. Так, у процесі ознайомлення студентів із жанрами світського музичного мистецтва кінця XVI-XVII ст., залучили до практичного заняття окремі види навчальної діяльності, показові дисциплінам «Сольфеджіо», «Гармонія», «Постановка голосу», «Спеціальний інструмент» та ін. Зразки сольних пісень і кантів сольфеджувались, виконувались із текстом сольно та ансамблем. Студенти-піаністи знайомили присутніх із зразками інструментальної музики періоду, наприклад гайдуцькими танцями. На шляху виявлення особливостей вище згадуваних жанрів здійснювався гармонічний аналіз. Також виконувалось наступне творче завдання: оскільки кантами та сольними піснями з супроводом на початковому етапі їх розвитку часто були народні пісні, було запропоновано гармонізувати в кантовій фактурі мелодію народної пісні, а також виконати її з інструментальним супроводом, наслідуючи відповідні жанри вокальної музики кінця XVI-XVII ст.

Таким чином, застосовуючи інтегративний підхід на рівні внутрішньо предметної, міжпредметної та загально предметної інтеграції, сприяємо розвитку музично-історичного мислення майбутніх вчителів. Поєднуючи, узгоджуючи поняття, виявляючи їх зв'язки, студенти осмислюють матеріал курсу «Історія української музики» системно.

Список використаної літератури

1. *Азимов А.* Язык науки / Пер. с англ. / Предисл. Б.Д. Сергиевского / А.Азимов. – М.: Мир, 1985. – 280 с.
2. *Гуревич Є.* Обговорюючи проблеми наступності / Є.Гуревич // Актуальні проблеми музичної освіти: Зб. статей. – К.: Музична Україна, 1986.
3. *Мариновська О.Я.* Формування готовності вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності: теорія і практика: Моногр. / О.Я. Мариновська. – Івано-Франківськ: Симфонія-форте; Полтава: Довкілля, 2009. – 500 с.
4. *Падалка Г.М.* Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г.М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
5. *Ростовський О.Я.* Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. пос. / О.Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан. – 2011. – 640 с.
6. *Светловская Н.Н.* Об интеграции как методическом явлении и ее возможностях в начальном обучении / Н.Н. Светловская // Начальная школа. – 1990. – № 5. – С. 57-60.
7. *Юцевич Ю.Є.* Музыка. Словник-довідник / Ю.Є. Юцевич. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2003. – 352 с.

Таблиця 1

Музичне мистецтво України другої половини XVIII-XIX ст.				
Вокальна музика	Інструментальна музика	Хорова музика	Музичний театр	Симфонічна музика
Канти, сольні пісні з інструментальним супроводом, пісня-романс поч. XIX ст., пісенні збірники кінця XVIII-XIX ст.	Сонатикамерні ансамблі (квартети, квінтети), танцювальні п'єси, марші, варіації тощо	Духовний концерт др. пол. XVIII століття	Народно-побутова опера, французька опера, опера-серія	Ранні українські симфонії
<i>Додаткові поняття</i>		<i>Додаткові поняття</i>		
<i>Пісня, романс, соло-спів, народні пісенні жанри періоду</i>		<i>Партесний концерт, Давидові псалми, «страсті», пасіони</i>	<i>Музичний побут «малого» імператорського двору</i>	
Г.Сковорода, збірка «Сад божественних пісень», М.Чурай, М.Маркевич, А.Барсицький, збірки «Почаївський богогланик», В.Трутовський «Зібрання російський простих пісень з нотами» та ін.	М.Березовський, Д.Бортнянський <i>Додаткові поняття</i> <i>Б.Галуппі, М.Мікешин (пам'ятник «Тисячоліття Росії» в м. Новгороді), О.Фоменко (скульптура «Артемій Ведель»)</i>	М.Березовський, Д.Бортнянський, А.Ведель, М.Концевич	І.Котляревський, М.Березовський, Д.Бортнянський	Е.Ванжура, М.Д. Овсяннико-Куликовський
<i>Додаткові поняття</i>		<i>Додаткові поняття</i>		
<i>І.Кавалерідзе (пам'ятник Г.Сковороді у м. Лохвиці)</i>		<i>А.Рачинський, К.Розумовський, М.Полторацький, П.Мартіні</i>	<i>К.Ліпінський, М.Соколовський, Д.Астаріта</i>	<i>М.Гольдштейн, О.Пресич</i>
Просвітництво, просвітницький реалізм, ранній романтизм	Ранній класицизм, галантний стиль (рококо)	Бароко, класицизм, сентименталізм	Просвітницький реалізм, класицизм	Ранній класицизм

Резюме

Розглянуто методичні аспекти викладання курсу «Історія української музики». В якості основного підходу обрано міжпредметну інтеграцію.

Ключові слова: міжпредметна інтеграція, навчання, студенти.

Summary

Kriganovska T. Methodical aspects of realization of integration approach in the process of teaching of course «music History»

The author of this article considered some methodical approaches of teaching a high-school course, which called «History of Ukrainian music». The integration of subjects is the leading approaches.

Key words: integration of subjects, intersubject integration, studies, students.

Надійшла до редакції 10.10.2012 р.